

VÝZKUMNÁ PODPORA PROCESU PROFESIONALIZACE

Doc. Ing. Bohuslav VÍŠEK, CSc.

Investice do rozvoje vědy, výzkumu a technologií jsou hlavním opatřením, které může významně posílit (ne-li vůbec vybudovat) naše schopnosti čelit změnám a problémům obecně a v oblasti bezpečnosti a obrany zvláště.

Jednou z těchto změn, které budeme bezesporu v průběhu zhruba deseti příštích let čelit, je i profesionalizace ozbrojených sil České republiky.

Každému procesu, který chceme uskutečnit v budoucnu kvalitně, musí předcházet výzkum, případně vývoj – ať už se jedná o procesy technologické nebo o procesy společenské, jakým je i profesionalizace. Přitom je nezbytný určitý časový předstih procesů výzkumných před procesy implementačními a exploatačními. Teorie předchází praxi a ne naopak, aby teorie dodatečně praxi zdůvodňovala. Například kalkulace o předstihu výzkumu o vlivu technologií na operace v roce 2020 uvádí, že: *Rámec je omezen těmi technologiemi, u nichž je rozumný předpoklad, že budou vyvinuty a zavedeny do roku 2020. Mají-li být vojenské systémy zavedeny do roku 2020, musí existovat alespoň ve formě badatelského nebo aplikovaného výzkumu již v roce 2000 (vzhledem k dlouhým dobám pořízení). Takže vypracovat prognózu pro rok 2020 znamená vyvodit, které ze současných zkoumaných technologií představují potenciální obranné a vojenské aplikace.*

Obdobné kalkulace, i když s kratšími časovými intervaly, platí i u implementace poznatků k profesionalizaci. Potřebný předstih u procesu profesionalizace zahrnuje čas potřebný k formulaci zásad, čas k vytvoření organizačních změn potřebných k jejich využití, vybavení vojsk a čas ke zvládnutí nových zásad a nových prostředků novými profesionály.

Professionalizace ve svých realizačních důsledcích znamená natolik významnou změnu koncepčních a praktických podmínek pro zajišťování bezpečnosti a obrany státu, že si vyžaduje uplatnit programový a systémový přístup. Ten předpokládá promítnutí záměrů do jednotlivých programů a projektů

Celý proces profesionalizace by měl probíhat podle vytvořeného, diskutovaného a oponovaného „Programu profesionalizace AČR (ozbrojených sil ČR, systému obrany ČR)“. Už vytvoření tohoto programu by měla být záležitost podložena ana-

lýzami a výzkumnými studii zejména zahraničních zkušeností a jejich porovnání s možnostmi aplikací v podmínkách České republiky.

Program profesionalizace by měl zahrnovat jak etapy přípravné, tak realizační. V etapách přípravných je žádoucí analyzovat výchozí podmínky profesionalizace, formulovat strategické cíle profesionalizace a postup jejich dosažení formou programů (projektů).

Výchozí podmínky nejsou z tohoto hlediska příznivé – neexistuje zde ucelená soustava vědeckých poznatků. Různé objevující se hypotézy nejsou posuzovány a oponovány na vědeckém základě, nejsou porovnávány s alternativními návrhy, není vypracována koncepce profesionalizace, vycházející z koncepce výstavby AČR (ozbrojených sil, systému obrany ČR). Často jsou subjektivisticky licitována čísla a struktury stanovující cílový stav v bližší či vzdálenější budoucnosti, namísto využití exaktnějších podkladů. Náročnost profesionalizace na zdroje vyžaduje reálnou analýzu možností financování výstavby a exploatace profesionální armády. Politické, či lobistické tlaky na urychlování či přeskokování přípravných etap mohou vyústit v prodloužení realizačních etap profesionalizace, případně k nákladnému odstraňování vzniklých škod.

První výzkumný projekt by měl vyústit na vypracování „Programu profesionalizace AČR (ozbrojených sil ČR, systému obrany ČR)“. Jeho součástí by měl být *Projekt vědecké, výzkumné a technické podpory procesu profesionalizace*, který by v interdisciplinárním pojetí měl postihnout hlavní problémy, které pravděpodobně budou provázet realizaci. Tj. od jeho společenské, sociologické, psychologické, medicínské, vojenské, ekonomické, zdrojové, demografické, mezinárodně a vnitropolitické dimenze po průřez do organizačních, technických, technologických, informačních, operačních, taktických, vzdělávacích, ubytovacích i právních problémů.

Obsahem Projektu vědecké, výzkumné a technické podpory bude zpracování analýz a studií k základním otázkám profesionalizace podle požadavků garantů všech ostatních částí (projektů) Programu profesionalizace AČR (ozbrojených sil ČR, systému obrany ČR).

Typická potřeba vědecké a výzkumné podpory bude např. u programu rekrutace, retence a migrace vojenských profesionálů.

Posloupnost výzkumu vyžaduje, aby před stanovením požadavků na potřebné vojenské profesionály byly stanoveny požadované schopnosti, kterých má AČR (ozbrojené síly ČR, systém obrany ČR) dosáhnout. Souběžně s profesionalizací budou probíhat i změny požadavků na tyto schopnosti, potřebné pro budoucnost. Restrukturalizace sil od větších organizačních celků se schopností vést klasický boj a operaci k pružným, univerzálnějším celkům s patřičnou mobilitou, odolností a všestrannou použitelností. Z toho vyplývají i požadavky na vojenské profesionály všech úrovní, od individuálního vojáka po velitele jednotlivých stupňů a důstojníky se schopnostmi pracovat v mnohonárodním prostředí. S nároky na samostatnost, fyzic-

kou i psychickou odolnost, komunikativnost a schopnost využívat informační technologie. Také z toho vyplyne požadované složení vojenských profesionálů. Dalším faktorem, který ovlivní požadovanou skladbu profesionálů, bude druh a úroveň zbraní a zbraňových systémů, které budou obsluhovat.

Rekrutace nových kandidátů na vojenské profesionály bude hlavní podmínkou profesionalizace. Výzkumně bude potřebné analyzovat možnosti rekrutace různých kategorií vojenských profesionálů s ohledem na vývoj trhu práce. V první fázi půjde o velké množství zejména nižších kategorií, které nahradí vojáky základní služby, později o permanentní plynulý (klouzavý roll-system) doplňování.

Výzkum těchto problémů může využívat i zkušenosti z profesionalizace armád států NATO a nevyhne se následujícím otázkám :

- při jakých počtech nedojde ke zvýšení personálních výdajů oproti stávajícímu stavu,
- jak dlouho musí profesionál využívat svoji odbornost, aby se zaplatil (voják základní služby ji využívá zhruba půl roku),
- jaké podmínky musí armáda nabídnout profesionálům, aby byla konkurenceschopná na trhu práce,
- jak musí proces rekrutace reagovat na měnící se situaci na trhu práce, k čemuž budou potřebné výzkumy kritických faktorů :
 - délka trvání kontraktu (jaká minimální, zájem zejména o kratší), image ozbrojených sil,
 - sociální zabezpečení a výhody,
 - vzdělání poskytované rekrutovaným,
 - náklady na získání jednoho profesionála (v Nizozemsku 12 tisíc guldenů),
 - jaká propagace je nejefektivnější.

Dalším programem, který bude potřebovat významnou výzkumnou podporu je program vojenského výcviku a vzdělávání.

Uvedl jsem význam nabídky kvalitního vzdělání již v procesu rekrutace, kde sehraává velice podstatnou motivační úlohu, dále význam, který má v procesu samotné služby, kde je rozhodující pro vytvoření potřebných schopností. Nemaleý význam má poskytnuté vzdělání a výcvik i pro proces migrace vojenských profesionálů, protože umožňuje snažší přechod z armády do civilních profesí, zvyšuje zaměstnatelnost profesionálů na trhu práce po jejich odchodu.

Zatímco v podstatě všechny ostatní oblasti ekonomiky se transformují technologickými inovacemi a doprovodnými strukturálními změnami v průběhu celého 20. století, metody používané pro vzdělávání a výcvik vypadají spíše jak zůstávaly celé generace. Urychlením rozvoje vzdělání a výcviku s využitím informačních tech-

nologií jsme schopni zajistit každému profesionálovi přístup ke kvalitnímu vzdělání a výcviku, přizpůsobenému jeho potřebám i potřebám armády kdykoliv a kdekoliv.

Výzkumná podpora by proto měla být zaměřena zejména do netradičních, ale perspektivních oblastí vzdělávání a výcviku.

V oblasti výcviku jde o využití simulačních a trenažerových technologií pro výcvik jednotlivců na ovládnutí a využívání zbraní a zbraňových systémů.

V oblasti vzdělávání jde např. o využití distančního vzdělávání (electronic learning). Výpočetní technika a multimediální technologie poskytují možnost individualizovaného mimoškolního vzdělávání během celé profesionální kariéry.

Výzkum v této oblasti je žádoucí zaměřit do :

- rozvoje didaktických nástrojů a pomůcek využívajících informační technologie pro prostředí syntetické výuky, pro prostředí společného řešení problému, rozhraní člověk – stroj, systémy interaktivních instrukcí, vztahy interaktivního učení a nástroje pro prohledávání multimediálních databází a digitálních knihoven,
- rozvoje hodnotících nástrojů k měření znalostí, dovedností a zkušeností,
- digitalizace informačních zdrojů a jejich dostupnost.

Při zkoumání uvedených oblastí je potřebné brát v úvahu, že informační technologie jsou potenciálem významného zdokonalení všech aspektů budoucích obranných schopností, včetně přípravy profesionálů, stejně tak jako modelování a simulace jsou silným prostředkem s nesčetnými možnostmi rychle návratných aplikací i v oblasti výcviku a přípravy profesionálů.

Program profesionalizace AČR (ozbrojených sil ČR, systému obrany ČR) bude rozsáhlý, komplexní a bude vyžadovat interdisciplinární přístup jak při jeho tvorbě, tak při jeho implementaci. Proto by se na něm měly podílet všechny složky branně - bezpečnostní komunity. Tvorba Programu by se neměla uspěchat na úkor jeho kvality v duchu jednoho z Murphyho zákonů, že „ .. nikdy nemáme čas udělat něco pořádně, ale vždy máme čas dělat to znovu, znovu, znovu...“, jak o tom svědčí mnohé koncepce a programy.

Vypadá to, že silné politické a sociální tlaky, ale i zahraniční zkušenosti již rozhodly o tom, že AČR bude profesionalizována. Nebude tedy zřejmě potřebné ztrácet čas zkoumáním zda ANO či NE, ale zaměřit se na analýzy pro postupnou profesionalizaci AČR (ozbrojených sil ČR, systému obrany ČR) přes armádu smíšeného typu s postupně narůstající profesionální složkou. Zkoumat, vzhledem ke složitosti a zejména náročnosti procesu profesionalizace na zdroje všeho druhu, zda neimplementovat Program profesionalizace AČR (ozbrojených sil ČR, systému obrany ČR) nejprve jako pilotní u vybraných částí (sil okamžité a rychlé reakce apod.), aby se ověřily procesy profesionalizace a možnosti jejich aplikace na další části s většími zkušenostmi a efektivitou.

Při vývoji Programu profesionalizace AČR (ozbrojených sil ČR, systému obrany ČR) by bylo žádoucí využít iniciativy NATO–CDE (Concept Development and Experimentation). Tato iniciativa je zaměřena na perspektivu vývoje a hodnocení nových záměrů před vydáním značných zdrojů na jejich realizaci. K tomu využívá jak možnosti alianční, tak národní. Program profesionalizace AČR (ozbrojených sil ČR, systému obrany ČR) by mohl být jednou z pilotních národních aktivit České republiky k naplnění CDE.

A ještě jedna poznámka na závěr. Program profesionalizace AČR (ozbrojených sil ČR, systému obrany ČR) by neměl zahrnovat pouze rekrutaci, přípravu a fungování nových profesionálů, ale i vytvoření příznivějších podmínek pro účelnější permanentní reprofesionalizaci stávajících. Z profesionálů toho co dosud bylo a je na profesionály toho co bude.

